ئاستەنگەکانی رەخنەی کوردی ….

سۆران محەمەد

نووسەری ناوداری جیهانی (گابریل گارسیا مارکیز) لەگەڵ ئەو هەموو تواناو لێهاتوویيانەی لە دنیای نووسیندا هەیبوون، لە دوانامەکانی ژیانیدا ئاوات بەوە دەخوازێت بریا زیاتر بژیایە تاکو زیاتر بیری لە شتەکان دەکردەوەو پەلەی لە دەربڕینیان نەدەکرد. ئەی چی سەبارەت نووسەرانێکی نەوەی نو□ وەم□دێرن کە زۆر لە ئاستی بەرهەمەکانیان دڵنیان و تەنانەت بوارێکیش بۆ وتوێژو گوێگرتن ناهێڵنەوە لەبارەیانەوە؟ کە لە راستیدا رەخنە بەو مانایە نایەت کە ئەو جۆرە کەسانە بە شێوەی عاتیفی لێی دەڕوانن بەوەی (بابەت) و (کەس) تێکەڵاو بکەن! ئەوە هاوچەرخترین دیاردەو شیمانەی رەخنەی جیهانییە‌ کە بابەتیانە تەنیا مامەڵە لەگەڵ دەقدا دەکات و نووسەر دادەبڕێت لە جەوهەری لێکۆڵینەوەکان. بۆ نا ؟ ئەو بازنە تەسکەی پەیوەندی و ناسیاویەکانی نووسەری لەسەر دادەمەزرێت زۆر زۆر تەسکترە لەو بازنە فراوانەی سەرجەم خوێنەرانی جیهان، خوێندنەوە بۆ ئەو دەقە دەکەن. بە بێ بوونی هیچ ناسینێکی شەخسی پێشوەختە بۆ نووسەرەکەی.

بێگومان رەنگە ئەم هۆکارەش بێت کە بوو بێتە هۆی ئەوەی رەخنەگرێك بێنێتە گۆ و بنووسێت:
نووسەری کورد کبریایەکی بەتاڵی تێدایە و ئەو رۆحە ئازادەی خوێندنەوەی تێدا نییە کە بەچاوێکی بێلایەنە‌وە سەیری دەقی داهێنەری بەرامبەر خۆی بکات ، لەبەر ئەوەی وەکو پلەو بەرژەوەندی کەسایەتی سەیری نووسین دەکەن.(1)

ئەوەی زیاتر هانیدام بۆ تیشکخستنە سەر ئەم بابەتە دوا پەڕتوکی رەخنەنووس (دانا عەسکەر) بوو کەلەم چەند رۆژەی رابردوودا سەرقاڵی خوێندەوەی بووم، ڕاشکاویی ئەم پەرەگرافە وەستاندمی و پێم باش بوو وەکو زۆر لە بڵاوکراوەکانی تر پشتگوێی نەخەین، چونکە کرۆکی بابەتێکی بایەخدارەو زۆر بەکەمی لای ئێمە دەهروژێندرێت، ئەو تیایدا دەڵێت:
رەخنە پەیوەندی بە ئاراستەی فیکرەوە هەیە، ئەوەی لەم دوایيانەدا بینیم لە هەندێك نوسەرەوە بە ناوی رەخنە، رەخە وێران دەکەن، نەك زیندووی دەکەنەوە، داخەکەم رەخنە لای ئەو جۆرە کەسانە وەك میلێکی دڵداری لێهاتووەو بە نووسەرێکەوە گرتی ئیتر پێیان وایە کەسی تر

نووسەر نییە تەنها ئەو کەسە نەبێت کە ئەوان لەسەری دەنووسن.(2)
تەواو هاوڕای ئەم بۆچوونەم سەبارەت بەشێك لە کاری رەخنەیی ئەمڕۆی کوردی، کە رەنگە ئەمەش هۆکارێك بێت لەوەی کەسانێك هەبن بڵێن: هێشتا کاری رەخنەییمان وەك پێویست پێنەگەشتووە.

یەکێکی تر لەو پەڕتوکە رەخنەییانەی پێش 4 ساڵ لە چاپدراو لە دنیای وێژەماندا هیچ کاردانەوەی نەبوو و ئاماژەیەکیشی پێنەدرا، کە بە هەمان شێوە چەندان بیروڕای ناوی جێی لێوردنەوەن ، پەڕتوکی (پراکتیزەکردن و تیۆریزەکرنی رەخنەی ئەدەبی) بوو کە تیایدا هەوڵدراوە خاڵ بخرێتە سەر پیتەکان و ئەو واقیعە تاڵەمان بۆ تاوتوێ بکات کە وێژەی کوردی پێدا تێدەپەڕێت، بۆ نموونە نووسەر تیایدا دەڵێت:
داهێنان لە رۆشنبیریی کوردیدا خوێندنەوەی بۆ نییەو دەتوانم بڵێم هێزێکی کاربەدەستی راگەیاندن هەیە بۆ کوشتنی داهێنان. لە رۆشنبیریی ئەدەبی کرچ وکاڵدا واتای نووسینی روکەشانە دەخولقێنێ، بەڵام دەقی داهێنەر لە رۆشنبیریەکی ئەدەبی چالاکدا دەتوانێ ببێتە هۆکاری خوێندنەوەی داهێنەرانە. لە زۆرینەی ناوەندەکانی ئەدەبی کوردیدا نووسینی داهێنەر هەمیشە نووسینێکی غوربەتاویی مرۆڤێکی غەریبە، کە لە نێو ژینگەیەکی پیسبوودا ئاخاوتن دەکات.(3)

لێرەدا جێی خۆیەتی بپرسین: ئایا رەخنە دەبێت وەك باران نەرم بێت هەر وەك چۆن هزرمەند (فرانك. ئەی . کلارك1860-1936) ئاماژەی پێدەکات، تاکو گەشەکردنی بەرهەم پەرەپێبدات، نەك کار لەسەر وشك کردنی رەگەکان بکات؟(4)

یان وەك رەخنەنووسی ناوداری ئەمریکی (نۆرترۆپ فرای1912-1991) دەڵێت: هیچ کەسێك توانای بەسەر ئازادی دەربڕیندا ناشکێت ئەگەر نەزانێت چۆن زمان بەکاربێنێت، ئەم جۆرە مەعریفەیەش خەڵات نییە، هێندەی فێربوون و کارلەسەرکردنە.(5)

ئەوەی لە بەرەنجامی لێوردبوونەوەی منەوە بۆ نووسینە رەخنەییەکانی ئەمڕۆمان لام گەڵاڵە بوو، هەرواش بۆ ئیزافەدانێك بەو دوو رایەی پێشووی رەخنەنووسەکانمان ئەوەیە کە تێبینی ئەوەم کردووە زیاتر رەخنەکان سەبارەت چەند فیگەرێکی میدیای وێژەی کوردین و بەس، لای زۆربە وەك مۆدێك دووبارە دەبنەوە، زۆر کەم دەقێکی داهێنەرانەی نووسەرێکی بزر خراوەتە ژێر تیشکی لێکۆڵینەوەی رەخنەییەوە، کە لە واقیعی ئێمەدا دەبوو کارەکە بە پێچەوانەوە بێت، ئەو گەرهەرە شاردراوانە ئاشکرا بکرێن کە لای زۆربەمان ونن، بۆیە لێرەدا جێی

خۆیەتی بپرسین ئایا هۆکارەکەی لە نەبوونی دەنگی داهێنەرانەدایە؟ یان لە عەقڵیەتی شەرمن و داخراوی چاولێکردن؟ بۆ ئەم مەبەستە بە پێویستم زانی زیاتر تاوتوێی چەمکی رەخنە بکەین و تێڕوانینی زانستیانەمان بۆی، وامان لێبکات هەڵوێستەیەکی جدی بەرانبەر بنوێنین.
جێی ئاماژەیە کە زۆر سەبارەت رەخنەی ئەدەبی گوتراوەو نووسراوە، لەوانەش: رەخنە ئەو کارەیە کە هەڵدەستێت بە راڤەو لێکدانەوەو هەڵسەنگاندنی هەر بەرهەمێکی وێژەیی، کەواتە رەخنەی ئەدەبی ئەوەیە کە دەپرسێت ئەدەب چییەو چ کار دەکات و چ بەهایەکی هەیە.(6)
هەرچی فەرهەنگی ئۆکسفۆردیشە ئاماژەی بەوە داوە؛ رەخنە بریتیە لە دیراسەکردن و وتوێژکردنی بەرهەمە وێژەییەکان، لەوانەش بۆ نموونە هەڵسەنگاندن و شیکارکردنی گرنگی و ماناکانیان. (7)

هەروەها رەخنەنووسیش زۆری لە بارەیەوە گوتراوەو نووسراوە؛ هەر لە سادەترینیانەوە کە دەڵێت: ئەو کەسەیە هەڵدەستێت بە کاری جیاکاریی باش لە خراپی کارە وێژەییەکان، ئەوە رەخنەگرە.(8)

کۆنسێپتی رەخنەگر کۆنە هێندەی کۆنێتی مێژووی مرۆڤایەتی، کە ئەزموون و ئاوەز و لێزیك هاوشانی سیفەتەکانی رەخنەگر بووە، ئەم باسانەش لەلایەن هەر یەك لە فەیلەسوفە یۆنانییەکانەوە لەسەر وەستانی بۆ کراوە لەوانە (ئەفلاتون) و (ئەرستۆ) ، بۆیە ئەوانیش هەر لەسەرەتای لێکۆڵینەوەو نووسینەکانیانەوە، وەك(ئەرستۆ) کە لەبارەی رەخنەوە نووسیویانە تاکو ئەمڕۆمان کە چاپەمەنی و ئینتەرنێت پەرەی سەندووە، رەخنەگران خاوەن هزر بوون. وێڕای ئەوەی رەخنەگر بەو کەسانە دەگوترێت رۆشنبیریی و شارەزایی و بایەخدانیان وەك پێویست هەبێت سەربارەت کارە ئەدەبیەکان، بەڵام رەخنەگری راستەقینە ئەو کەسەیە کارێکی رەخنەیی کاریگەر بە ئاکام بگەیەنێت لە سۆنگەی گرنگیدانی هەمەکیەوە بۆ دەقە داهێنەرەکان.
وەك زیاتر شۆڕبوونەوە بە سیفەتەکانی رەخنەنووسی کارامەشدا باس لە سیفەتە وردەکانی کەسایەتی و ناخەکی رەخنەنووسی داهێنەر کراوە. لەوانە 2 جۆری سەرەکی ئاماژەیان پێدراوە، یەکێکیان سروشتییەو ئەوی تریان وەدەستخراوەکانە وەك رۆشنبیری و زانین و مەعریفە، هەروەها توانای پەیوەستکرنی قوتابخانەو تەوژمە داهێنەرە ئەدەبیەکان و رەخنەییەکانی هەبێت و بتوانێت دەستنیشانی بنەماو سەرچاوەی پێکهێنەرەکانی دەقە ناوازەکان بکات، تا توانای دەستنیشانکردن و ناسینەوەی تایبەتمەندیە هونەریەکانی هەبێت و کاری بەراوردکردنی بە واقیع و ڕێسا و قوتابخانە جۆراوجۆرەکان و

فەلسەفیە مۆدێرنیە جیهانیەکان و زەمەنەکەی بکات. ئیتر ئایا بە کار لەسەرکردنی بەشێکی دەق بێت یان هەموو.
هەرچی خەسڵەتە سروشتیەکانیشە وەك بوونی چەشەی بڵندو هەمەچەشن، وردەکاری هەست و هەستەوەریی، بەرفراوانی دیدگا، کرانەوە بە رووی نوێدا، سەرنج وردیی و قوڵیی تێگەشتن.(9)

لە کۆتاییدا دەمەوێت ئاماژە بەوەش بکەم؛ ئەگەر هەر ڕۆشنبیرو خوێنەرێك ورد بێتەوە لە کرۆك و ناواخن و بنەما سەرەکیەکانی رەخنەی وێژەیی دەگاتە ئەو راستییەی کە بێ بوونی ئەم بنەمایانە رەخنەی دروست وەدی نایەت: لەوانە ئازادیی و رەهایی لە هەڵبژاردن و بێیارو راڤەکردن، توانادارێتی هەڵێنجان و دۆزینەوەی دەقی رەسەن، بابەتی و زانستیبوون لەبەرانبەر ئەوەی پرەنسیپی ئیتیکی رەخنەیی(10) وەبەربێت، چونکە لە خودی خۆیدا رەخنە جۆرێکە لە دۆزینەوەو داهێنانی وێژەیی و ئەم کارەش زۆر ئەستەمترە لەوەی کەسانێك وەك مەدح و زەم تێی بڕوانن ، یان تەنیا لە ریزکردنی وتەو فەلسەفەی رەخنەنووس و فەیلەسوفە بەناوبانگەکاندا کورتی بکەنەوە، کە لەمبارەدا زیاتر دەچێتە قاڵبی کۆپیکردنەوە وەك لە هەڵێنجان و کەشفکردن و کردنەوەی کۆدە شاردراوەکان. . ئەوە رەخنەی کلاسیك بوو کە وشە بە وشە شیکاری مانای دەکردو ستایش و کەشی گشتی دەرەوەو ناوەوەی دەقەکان و نەگوتراوەکانی دەق و تەکنیك و ستاتیکە جۆراوجۆرەکانی فەرامۆش دەکرد، تەنیا جەختی لەسەر یەك لایەن دەکردەوە کە مانا بوو و بەها هەمەجۆرەکانی ترو بیردۆزە نوێکانی رەخنەی فەرامۆش دەکرد کە جیاوازی بە دیدگای تێروانین لە دەق دەبەخشن.

کەواتە ناکرێت بێڵین رەخنەمان نییە، ئەوە دەقی ناوازەیە کە لە پەیوەندییەکی راستەوانەدا رەخنە هەڵدەبژێرێت. هەرچەندە دەقنووس زۆر بێت، هەوڵی جدی داهێنان لەو کوچەو گوزەرانەدا فەرامۆش دەبن کە تەنیا بە پەلە وەك دەربڕینی ناخ و ئازارەکان یان بێ ئارەزوومەندی نووسین بنووسرێت، ئەوە ڕۆژگارە تەتەڵەو بێژی دەنگە داهێنەرەکان دەکات و لە سەدان نووسەردا تەنیا رەنگە هێندەی پەنجەکانی دەست وپێی مرۆڤ ببنە جێی تێڕامان و وردبوونەوەو هەڵوێستە لەسەرکردن . داهێنانیش قۆرخ و موڵکی کەس نییەو دنیای ئەفراندن و خەیاڵ و تەکنیکە جۆراوجۆرەکان زۆر بەرفراوانەو بوارێکی یەکسانە لەبەردەم هەموو ئەو داهێنەرە هۆشمەندانەی دەزانن چی لە جیهان و دەوروبەریاندا دەگوزەرێت.

***

سێران محەمەد

پەراوێزو سەرچاوەکان

....

(1) پراکتیزەکردن و تیۆریزەکرنی رەخنەی ئەەبی،نەجات حەمید، ل 72، ساڵی 2013

(2)) ئەرگیومێنتی دژەکان. دانا عەسکەر ، ل69

(3) پراکتیزەکردن و تیۆریزەکرنی رەخنەی ئەەبی، ل 44،81، 73 ساڵی2013

(4) positivity-great-quotes-on-criticism

(5) Northrop Frye, The Educated Imagination، p.93

(6) Literary criticism St. Mary’s University، Diane Duesterhoeft.

(7) The Cambridge English Dictionary, literary criticism Meaning

(8) en wikipedia.org/wiki، literary criticism

9)) مفهوم الناقد، كاظم الزبيدي.

(10 Ethic) ئیتیك :

گابریل گاریسیا مارکێز لە نێوان رۆمان و سینەمادا ... حەیدەر عەبدولڕەحمان

رۆمانووسی ناوداری کۆڵەمبی گابریل گاریسیا مارکێس، کە بۆ سەردەمێکی دوورو درێژ تەختی پاشایەتی رۆمانی لە سەراپای جیهاندا داگیر کردووەو خەڵاتی نۆبلی پێ بەخشراوە، بە هەمان شێوەش بە ملیۆنەها بینەریشی لە جیهاندا راکێشی بەردەم شوێنی پلیت بڕین کرد لە هۆڵەکانی سینەمادا، بۆ ئەوەی ئەو رۆمانە سیحراوییانەی ژمارەیەکی بێ هاوتای خوێنەریان هەبوو، بە هەمان ئەندازەش بینەریان هەبێت لە سینەمادا

رەخنەگرە سینەماییەکان دەڵێن: مارکێس جیا لە رۆمانوسە جیهانییەکان، چەند ئەوەندەی رووبەرێکی بەرفرەوانی بۆ خەیاڵ هەبووە لە دروست کردنی رۆماندا، بەهەمان شێوەش شوێنێکی بەرفرەوانی بۆ دروست کردنی وێنەو رووداو جێ هێشتووە بۆ دەرهێنەرەکان، کە بتوانن سیناریۆی سرنج راکێشی لێ دروست بکەن، بۆیە هەر ئەو ئەستێرە پێشنگدارە جیهانیە دەمێنێتەوە کە ساڵانە ملیۆنەها لە بینەران، بە ب بۆ ئەوەی رۆمانەکانی خۆی لە سیینینی رۆمانەکانی شاد دەبن.

بۆیە ئەو پێگە ئەدەبیەی مارکێس لە رۆماندا هەیبووە، هەمان ئەو پێگەیەشی لە سینەمادا هەیە، چەند هەوادارو ئاشق بە رۆمانەکانی هەبووە، ئەوەندەش هەوادارو ئاشق بە سیناریۆ سیحراوییەکانی هەیە، ئەوەتا ژمارەی ئەو فیلمانە ژمارەیەکی ئێجگار زۆرو زەوەندن، گەورەترین دەرهێنەرە سینەماکارەکانی جیهان کاریان لەسەر کردووە، جگە لەوەش ئەو کاتەی کە مارکێز بەرپرسی ئەکادیمییای سینەما بووە لە کۆبا، زۆر سیناریۆی سینەمایی نووسییووە، کەهیچ پەیوەندییەکییان بە رۆمانەکانییەوە نەبووە، وێڕای ئەو سیناریۆیانەی لە مەکسیك دەیانی نووسی، بۆیە ئەمڕۆکە فیلمێکی زۆر هەن ناوی مارکێزیان بە سەرەوەیە چ ئەوانەی لە رۆمانەکانییەوە وەرگیراون ،چ ئەوانەی ئەو خۆی وەك سیناریۆ بە تایبەت بۆ سینەما نووسیوویەتی.

رۆمانی (خۆشەوستی لە زەمەنی کولێرادا) یەکەم فیلم نیە لە رۆمانەکانی مارکێز وەرگیرابن ،بەڵکوپێش ئەویش فیلمی (ئاریندیرای کۆوی) هەبوو کە ساڵی 1983 لە لایەن دەرهێنەری بەرازیلی (رای جویرا) بەرهەم هاتوە، لە هەمان ساڵیشدا دەرهێنەری ناسراوی ئیتاڵیی فرانسیسکۆ ، رۆمانی(روداوی مردنێکی راگەیاندراو)ی دەرهێناوە، کە هەردوو ئەکتەری جیهانیی (ئەفیریت و ئارنیللا) رۆڵی پاڵەوانییەتییان تیادا بینییووە، هەروەها رۆمانی (کۆلۆنێل شتێکی نیە بۆ نووسین) ساڵی 1999 لەلایەن دەرهێنەری مەکسیکی (ئارتۆرۆ ریمبیستین) کراوەتە فیلمێکی سینەمایی، لە نواندنی (فرناندۆ لوجان و سەلما حایك) بوو، دواتر فیلمێکی دیکەی بە ناوبانگی شاکارەکانی مارکێس کە لە ساڵی 2004 بەرهەم هاتووە فیلمی(لە ساتەکانی پەشێوی دا) دابوو کە لە لایەن دەرهێنەری بەرازیلی (رای جویرا) دەرهێندراوە
رەخنەگری ئەمریکی جۆزیف ساندراـ دەڵێ: چەند ئەوەندەی مارکێس دەست رۆیشتوو بووە لە نووسینی رۆماندا،ئەوەندەش توانستی نووسینی

سیناریۆی هەبووە،لەچەندین ئەزموونیش دا ئەو راستییە ئاشکرا بووە،کە مارکێس لە رۆمانەکانیدا خەیاڵێکی سینەماییشی هەبووە لە دروست کردنی وێنەی سینەماییدا، بۆیە ئەو وێنانە زەمینەیان خۆش کردووە بۆ دروست کردنی وێنەی سینەمایی

ئەو لێك نزیکییە لە نێوان رۆمان و سیناریۆی وێنەیی وای کردووە کە ئەو فیلمانەی لە رۆمانەکانی مارکێز بەرهەم هێندراون، ببن بە خاوەنی زۆرترین داهات، وەك چۆن رۆمانەکانی بوون بە خاوەنی زۆرترین خوێنەر لە جیهاندا،ئەم دوو باڵیە لە نێوان ئەدەب و هونەردا وای کردووە کە هەوادارانی مارکێز ببن بە دوو ئەوەندەی خۆیان لە هەموو جیهاندا

فیلمی (خۆشەویستی لەزەمەنی کولێرادا) ئەگەرچی رۆمانەکەی بە زمانی ئیسپانی نووسراوە، بەڵام فیلمەکە پشتی بەدەقە ئینگلیزییە وەرگێڕاوەکە بەستووە، هەروا رۆمانی یادی سۆزانییە خەمبارەکان کە لە لایەن دەرهێنەری دانیمارکی (هێنگ کاسلن)کراوەتە فیلم بە هەمان ئاستی فیلمەکانی تر سەرکەوتنێکی بەرچاوی بە دەست هێناوە،فیلمەکە باس لە خۆشەویستی پیرەمێردێکی رۆژنامەنووس دەکات لە گەڵ کیژۆڵەیەکی چواردە ساڵی، ئەو فیلمە لە خولی پانزەهەمینی فیستیڤاڵی ئیسپانیا نمایش کرا کە تێیدا ئەکتەری ناسراوی فەرەنسی (جیرالد شاپلن) رۆڵی پاڵەوانییەتی تێدا بینی.

ئەم فیلمە دوای رەزامەند بوونی خانەوادەکەی مارکێز لە لایەن (کارلسن و جان کلود) سیناریۆکەی بۆ نووسراو بۆ سینەما ئامادە کرا، سیناریۆکە لە رەسەندا بە زمانی دانیمارکی بوو،دواتر وەرگێڕدراوەتە سەر زمانی فەرەنسی و ئینگلیزی و ئیسپانی وێنەکانی لە ویلایەتی (کامبتشی) خوارووی مەکسیك گیراوە ..

دوای ئەو سەرکەوتنەی فیلمی(لە مەڕ خۆشەویستی و ئەهریمەنەکانی تر) و سرنج راکێشانی خەڵکی و رەخنەگران، لە فیستیڤاڵی نێو دەوڵەتی (کارتا خیتادی ئەندیاسی) جارێکی دیکە فیلمەکە لە کۆلۆمبیا نمایش کرایەوە، فیلمەکە باس لە روداوێك دەکات لە سەدەی هەژدەهەم ،کاتێ منداڵێکی تەمەن 13 ساڵی بە ناو(سیدبا ماریا) لە چینی نەجیب زادەکان دووچاری ڤایرۆسی نەخۆشی گازە سەگ دەبێت و لەو کاتەدا مەزەندەی ئەوەی بۆ دەکەن کە بە پێی داب و نەریتە کۆنەکان دەستی جنۆکەی لە سەرە، دواتر راهیبەیەکی ئیسپانی گیانی منداڵەکە لەو خەتەرناکییە رزگار دەکات

کلارا ماریا – بەرهەم هێننەری فیلمەکە، دەربارەی ئەم فیلمە دەڵێت: رەخنە گرەکان وای بۆ دەچن کە تا ئێستا ئەم فیلمە باشترین فیلمێك بووە لەو فیلمانەی کە لە رۆمانەکانی گەورە نووسەری کۆلۆمبی

گابریل گارسیا مارکێز وەرگیرابێت، بۆیە ئاواتە خوازین فیلمەکە سەرکەوتنی گەورەتر بە دەست بێنێت ، بێگومان ئەوەی ڕۆمانەکەی خوێندبێتەوە ئەوە دەزانێت کە فیلمەکە هەموو توێژەکانی کۆمەڵگا ناگرێتەوە، بەڵکو ئەوانە دەکەونە ژێر کاریگەری فیلمەکە کە دووچاری داوی خۆشەویستی هاتوون ..

ئەم فیلمە 2.2 ملیۆن دۆلاری تێ چووە، چوارەم بەرهەمی سینەمایی بووە کە لە شاکارەکانی مارکێزەوە کرابن بە فیلم
بەرلەوەی مارکێز دەرگا بە رووی بەرهەم هێنەرەکانی سینەما بکاتەوە بۆ بە فیلم کردنی ڕۆمانەکانی، ترسێکی زۆری هەبوو کە سینەما دەستی بە سەر ڕۆمانەکانیدا نەشکێ و ئەو فیلمانە ببن بە مایەی بەها شکاندنی ڕۆمانەکانی کە ئەو زۆر بە پیرۆزییەوە هەڵسوو کەوتی لە گەڵدا دەکردن، بۆیە بۆ ماوەیەکی ئیجگار زۆر رەزامەندی خۆی لەم بارەیەوە نەدا، بەڵام دواتر دوای بەڵێن وەرگرتن لە بەرهەم هێنەرەکان کە بتوانن وەك پێویست بەرجەستەی کارەکانی بکەن، ئینجا ئەو دەرگایەی خستە سەرپشت بۆ هەندێ لەو بەرهەم هێنەرانە
ئەو رەواجەی فیلمەکانی مارکێز لە جیهانیی سینەمادا بە دەستی هێنا، وای لە زانکۆی ماجدالینا کۆلۆمبی کرد دکتۆرای فەخری لە بواری سینەمادا بە مارکێز ببەخشێت
مارکێز ئەگەرچی لە دەسپێکدا ڕێگر بووە لە بە فیلم کردنی کارەکانی، بەڵام ئەو خۆی ئاوێتە بوونێکی زۆری هەبوو لەگەڵ سینەمادا، چونکە ئەو خۆی یەکێك بوو لە دامەزرێنەرانی فیستیڤاڵی هاڤانای سینەمایی و دامەزرێنەری سینەمای نوێ لە ئەمریکای لاتینی
بە گشتی گرنگترین سیناریۆکانی مارکێس بریتی بووون لە:

گەڵاوەریوەکان 1955
شتێ نیە کۆلۆنیل بینووسێت 1961
لە کاژێرێکی پڕ لە پەژارەییدا – 1962
سەد ساڵ لە گۆشەگیریدا – 1967
پایزی بەتریك – 1975
روداوی مردنێکی راگەیاندراو – 1981
خۆشەویستی لە زەمەنی کولێرادا – 1985
دەربارەی خۆشەویستی و ئەهریمەنەکانی تر 1994
یادی سۆزانییە خەمبارەکان – 2004

بە قسەی رەخنەگرە سینەماییە جیهانییەکان، فیلمی خۆشەویستی لەزەمەنی کولێرادا، دیارترین و بەرچاوترین ئەو فیلمانەن کە لە

رۆمانەکانی مارکێز وەرگیرابن، فیلمەکە لە لایەن دەرهێنەر مایك نێبل دەرهێندراوە، ئەکتەرانی وەك خافییر باردم و بننجامین برات جیۆڤانا میزو گیور، رۆڵی تێدا دەبینن ،ساڵی 2007 بەرهەم هاتووە،50 ملیۆن دۆلاری تێ چووە
ستایندۆف – ی بەرهەم هێنەر بۆ ماوەی سێ ساڵ هەوڵی لە گەڵ مارکێز داوە بۆ رازی بوونی تا رۆمانەکە بکرێتە فیلم، روداوەکانی ئەم فیلمە لە سەر زێ ی ماگدالینای وڵاتی کۆلۆمبیا وێنەی گیراوە، باس لە سەردەمی دوای کولێرا دەکات.
بۆ یەکمجار بووە کە هۆلیۆد لەم فیلمەدا کار لە سەر رۆمانەکانی مارکێز بکات، گۆڤاری کولۆمبی رینستاسیمان دەڵێت: کاتێ (ستایندۆف) لە مەکسیك فیلمەکەی نمایش کرد، مارکێز خۆی ئامادەی نمایشەکە بوو،دوای کۆتایی هاتنی نمایشەکە بە رووخسارێکی پڕ لە زەردەخە نە سێ جار لە سەر یەك گوتی : براڤۆ .. براڤۆ .. براڤۆ

حەیدەر عەبدولڕەحمان

واتای دڵخۆشی! … چرا ڕۆژبێیانی

چەندە جوان و مرۆ دۆستانەیە، بتوانین هەوڵ بۆ دڵخۆش کردنی خۆمان و ئەوانی تر بدەین، کار بۆ ئایندەیەکی ڕووناکتر بکەین بۆ خۆمان و ئەوانی تر!
هەوڵ و تەقەڵلاکانما بەم ئاراستەیە چڕکەینەوە! دڵخۆشکردنی یەکتر و ئەوانی تر، ببێ بە ئامانجێک!

ئەگەر توانیمان شتە لاوەکییەکان بەلاوە نێین، ڕق و کینە، بە کەمتر و سووک تەماشاکردنی ئەوانی تر لە ناخی خۆمان دەربێنین! تێکۆشین بۆ ئەوەی ستەمکار نەبین و لە ڕووی ستەم بێ دەنگ بەین، زۆر گرنگە!
بەڵام گرنگتر لەمانە ئەوەیە لەم پرۆسە دژوارەدا هەرگیز بێ هیوا نەبین! بەوەی خۆبەخش و لێبووردەیی تاقە هەڵبژاردنمان بێت!
هەر کاتێ چێژ لە سەرکەوتنی ئەوانی تر، ئاسوودەیی ئەوانی تر بەختەوەری ئەوانی تر ببینین و بەشدار بین لە خۆشی و ناخۆشی و خەم ئازاری مرۆڤەکانی تر! ئەوکاتە دەتوانین مرۆڤێکی ڕاستەقینە بین لە کۆمەڵگای مرۆڤایەتی!

ئەو دەمە، لەم چاوترووکانە ئاسوودەیی و ئارامی ڕۆحی دەبێت بە هی ئێمە.

زاراوەی دڵخۆشی لە دوو پ□یقی لێکدراو و چەند پیتێک پێکدێ، بەلام واتایەکی زۆر گەورەتری هەیە.
بێنە بەر چاو ئێمە زۆربەی هەرە زۆرمان گریاوین، دڵتەنگ بووین لە پڕێک هەست و نەستێکی ناخۆش ماندووی کردووین، شەکەتی و وەڕەسی و بێزاری□□کی زۆر بۆتە قورسایی باری دەروونیمان، بەڵام هێشتا هەوڵمان داوە ئەم بار و بوارە دەروونیە تێپەڕکەین.
ئەگەر خۆویست و بەرژەوەندخواز نەبین، دەتوانین بە جیاوازیە زۆرەکانیشمانەوە پێکەوە هەڵکەین، هەست بە جوانیەکانی ژیان و بوون بکەین!
شەڕ خوازی، ستەمکاری و ئازار و جەزربەدانی یەکتر، ئاسۆیەکی تاریک و ئایندەیەکی لێڵ و ناشرینی ه□س.

ئ□ی م□□ڤ واز لەوە بێنە چەندە هیلاکی بە دەست بیر تەسکی و کۆنەپەرستی، بە دەست نا تەبایی و نایەکسانی و نەبوونی داد و ماف لەم دونیا نابەرامبەرە. ئەی مرۆ هەڵوەستە و ڕامانێک بکە تەماشاکە ئێمە چەندە ماندووین چەندە بێتاقەتین لە ژیانی ڕۆژانەمان.
ئەمانە هەمووی بەلاوەنێ ئەرێ دڵخۆش کردنی یەکتر ئەوەندەی تێدەچێ و هەندە قورس و گرانە؟
تۆ تەنیا پێبکەنە زەردەخەنەیەک بێنە سەر لێو، بزانە و ببینە مرۆڤەکانی دەور و بەر چۆن هەستی تاساوی خەولێکەوتوویان بە ئاگا دێ و ئەوانیش پێدەکەنن! لێگەرێ با پیری و مەرگ و خەم داگیری ڕۆحمان نەکا.

با سەرەتا لەخۆمانەوە دەست پێکەین لەگەڵ خۆمان باش بین ئازاری خۆمان نەدەین، ئینجا ئەتوانین ئازاری یەکتر و ئەوانی تریش دیماهی بێنین.
چاپلن کیژێک دەبینێ پێدەکەنێ و دڵی خۆشە!
لە بەرامبەریا دەست دەکا بە گریان و جووڵەی سەیر و سەمەرە!
کچەکە دڵخۆشتر ئەبێت!
لە شارلی دەپرسێ بۆ دەگری؟
ئەمیش ئێژێ تا تۆ دڵخۆش بیت و پێبکەنی زیاتر.

هێمن موکریانیش دەڵێ

خۆم دەسووتێنم تا بەزمی ئەوانی تر خۆش بکەم

کێ وەکو شاعیر دەسووتێ شەم نەبێ؟

ئێستا تۆ ئامادەی چەند چاوترووکانێ دانیشی و بیر بکەیتەوە، هەوڵ بەی واز لە فێل و درۆ و دووڕوویی و گاڵتەکردن بە هەست و نەستی مرۆڤەکانی دەوروبەر بێنی؟ هەوڵدەی راستگۆ بی لەگەڵ خۆت و ئەوانی ترا!
شتە جوانەکانی ئەوان فێربی و شتی جوان فێری ئەوان بکەی؟ بەم ئاراستەیەوە خزمەتی کومەڵگا و زێد و نیشتیمانی خۆت و مرۆڤایەتی بکەی هەرچەند دڵ□ پێکیش بێت لە دەریایەک!؟؟

چرا ڕۆژبەیانی

شیعرلـه (فلليحه حەسەن)ــەوه

.... و: نەژاد عزیز سورمێ

□

(1)

دڵ خەونێکی هەیە دەیپارێزێ

وشەیەکم پێ بڵێ
پیتێکم پێ بڵێ ..!
هەندێکم لە پیتێك پێ بڵێ
ئەوی دی بۆ من لێ گەڕێ
لێکی دەدەمەوە ..
□ ئەر …
تاوانی بێدەنگبوون مەکە !
وام لێ بکەی ببم بە
بەساڵاچووترین
هەتیوی جیهان .
*
وتی خۆشم و
بێدەنگ بوو

وەك ب□ی (د) دال
پیتێك بێ
بە بێدەنگییەوە بەسترابـێتەوە ..
*

دەزانم پیاوی دی هەن
لە تۆ میهرەبانتر و
لە چاوی تۆ ئەمینتر
لە تۆ زۆر شتی تر ….
بەڵام …
بەلامەوە گرینگ نییە
گەردیلەی ئاو چەند بەندە
ئەوەی دەیزانم
من بێ ئاو ، لە تینوویەتییان
دەخنکێم ..
هەروا بێ تۆیش ..

(2)

دوای چل ساڵ لە بەفر

ئەو (سەعات)ـەم لەبیرە
لە قەسیدەیەکەوە پێچرا بوو
پێشکێشت کردم
هێشتا بە مانامەوە پەیوەستە
هەر چرکەیەك
بەسەر کاتژمێرەکەیدا تێپەڕێ

پیتێك باز دەدا و
دەست بەسەر ترپەیەك
لە لێدانی دڵمدا دەگرێ ..
وای لێ هاتووە
غەزەلان بۆ خوێنبەرەکانم دەنێرێ ..

گەر شارەکەم
بە گۆڕ دەورە نەدرابووایە
چەندم حەز دەکرد
وەکو کچۆڵان
لە باخچەیەکی نهێنیدا

چاوەڕوانم کردبای

نزيك دەبمەوە ..
ئەو دوورکەوتنەوە ئەستوورەت لێ دادەماڵم
وەك باڵتۆکانی نێوجێرسی لە زستاندا

ئەو بەفرە بتوێنەوە
بەسەر ڕستەی نامەکانتا
کەڵەکە بووە ..!
ئەو گيايە ببڕەوە
بەسەر زمانتەوە شين بووە ..!
چ پێويستيم
بە ڕووباری فرمێسکەکانتە ؟
من ژنێك نيم بە کلکی ماسييەوە

بوونێکت لە وشە
بۆ دروست دەکەم
بملاوێنەوە !
لێم گەڕێ ئيتر
واز لە داواکردنی مافی ئافرەت بێنم
بە تامی پەنجەکانت داوای دەکەم
کە هەوڵ دەدەن
شيعری منيان خۆش بوێ ..
لێم گەڕێ جارێکی دی
خۆم هەڵخەڵەتێنم و
بە بنکەی گەردوونت ببينم .

-________

ئاماژە :

*فللەيحە حەسەن : شاعيريکی عيراقييە ، لە شاری (نەجەف) لە دايك بووە هەر لەوێش دەژی ، مامۆستايە لە يەکێك لە دواناوەنديیەکانی کچان . ماستەری لە زمانی عەرەبيدا هەيە . تا ئێستا 4 کۆشيعری بڵاو کردووەتەوە . يەکێکە لەو ژنەشاعيرانەی تراژيديا لە قەسيدەکانيدا ون نييە ،بۆيە هەندێ لە ڕەخنەگران بە شاعيری سەردەمی شەڕ ناوی دەهێنن .

بۆسەرچاوەی شيعرەکان بڕوانە :

1- http://elaph.com/Web/Culture/2018/08/1214271.html
2- http://www.alnoor.se/article.asp?id=68183

ڕامان … سمکۆ ئەحمەد

من کاتێ
کە سەیری هەور دەکەم
رووخساری تۆ دەبینم
من ساتێ
کە گوێ بۆ با شل دەکەم
ناوێ تۆ دەبیستم
من ئەو کاتەی خۆر ل□ □ باوەش دەگرم
یان ئەو ساتەی هێدی هێدی
بە لێوەکانم هەور دەگرم
زۆر لەسەرخۆ ئاسمان دەسڕم
بۆ نابینی دڵی پڕم؟
تۆ بۆ هێندەی زستان
دڵت ساردە
لە کاتێکا دەزانی دڵی من
هێندەی چلەی هاوین گەرمە؟
دایکم دەیوت کورم
دەست ل□ □ ی□خەی با باردە
با کە توڕە دەبێ
ڕەش دادەگەڕی
چنگ بە خۆردا دەکاو
ئاگر لە خۆی و دارستان بەردەدا
تۆخوا ئافاتێکمان بۆ مەهێنە
چنگت لە یەخەی ڕەشەبا بەردە

کاتی تۆ دەبیتە ئەستێرە
من تاريك دادێم
تاریکتر لەش□وز□نگی مارس
دەزانی بۆ؟

چونکە ئەستێرە بە تاریکی
نادرەوشێتەوەو ناجریوێنە

من بە سیس بوونی گوڵەکان
دڵتەنگ دەبووم
بۆیە لە ئاسن گوڵم بۆ دروستکردی
کەچی ئەوانیش سیس بوون

تۆ ڕۆیشتی هەموو بیرەوەریەکانمت برد
ڕۆیشتی هەموو شتێکت برد
من نەبێ
دوای تۆ
ڕۆژەکان تا دەهات رەساسیتر دەبوون
خەونەکان تا دەهاتن کورتر دەبوون
تۆ نازانی هەموو شتێک بۆ ئاگر دەسووتی و وون دەبێ؟
بەس خۆشەوویستی منت بۆ ساردبوونت لەناو برد
من ئەزانم ئیمە وەکو خۆشەوویست
خۆشەویستیمان نەکرد
بەس وەکو خۆشەویست شەڕمان دەکرد

تاجەکەم شایەنی کێیە..؟...
شانۆییەکە لە یەک پەردەدا...
نووسینی: ڕەزا شوان

کەسایەتییەکان بە پێی دەرکەوتنیان لەسەر شانۆ:
١ـ مەرگ
٢ـ ئیزرائیل
٣ـ نەخۆشی
٤ـ برسێتی
٥ـ نەخوێندەواری
٦ـ گەندەڵی
٧ـ دووبەرەکی

٨ـ داعـش
٩ـ نیشمان فرۆش
١٠ـ چوار پێشمەرگە کە دوانیان کچن.
١١ـ کۆمەڵێک منداڵی کوڕ و کچ بە جلی کوردییەوە.

(شوێن تەختەی شانۆ.. لە ناوەڕاستی سەر شانۆکەدا، لە لای دواوە.. کورسییەکی شاهانەی جوان دانـراوە.. دیکۆری پشت کورسییەکەوە، دیمەنێکی شاری کەرکوکە و ئاگرەکەی باوەگوڕگوڕ دیارە.. تاوەری نەوت..مەرگ دێتە سەر شانـۆکە.. شێوەیەکی زەبـەلاح و زۆر ناشیرینی هەیـە.. لووتێکی درێـژ.. دوو ددانـی گـەورە و درێـژی هەیـە.. برۆکـانی زۆردرێـژن.. پەنجەکـانی قـەینـاغی درەو کە بە بەیـە سـوورکراون لە پەنجەکـانی دان .. جـووتی کەوشـی درێژوولکـەی لە پێـدان.. جلـوبەرگـێکی شێوە تایبەتی لە بەردایە.. تاجـێکی زێڕینی لە سەردایە.. دێت و لەسەر کورسییەکەدا، دادەنیشێت..)

مەرگ (لەسەر سنگی نووسراوە ـ مەرگ ـ هاواردەکـات): ئیزرائیل.. ئیزرائیل.

ئیزرائیل (لە سەر سنگی نووسراوە ـ ئیزرائیل ـ دێتە سەر شانۆ): بەڵێ گەورەم..
(لە بەردەم مەرگـدا سەری دادەگـرێت و دەچەمێتەوە..) فەرمـانکە گـەورەم.
مەرگ: ئیزرائیـل.. هەر ئێسـتا دەستوپێوەندەکـانم بۆ بانـگ بکە.. دەمەوێت تاجە زێڕینەکەم پێشکەش بەو دەستوپێوەندەم بکەم.. کە لە هەمـوویان زیاتـر خزمەتی کـردووم.
ئیزرائیـل: بەڵـێ گەورەم.. فەرمـانتە.. هەر ئێسـتا یەک بە یەک بانگیان دەکەم..(هاوار دەکات)..
نەخۆشی.. نەخۆشی.

نەخۆشی (دێتە سەر شانۆ..لەسەر سنگی نووسراوە ـ نەخۆشی ـ وەڵام دەداتەوە): بەڵێ ئیزرائیل..
ئیزرائیل (بە لای راستی شانۆکە ئاماژەدەکات..): بـڕۆ .. لەوێوە بوەستە.
نەخۆشی: بەڵێ بەڕێزم.. (دەچێت و لە لای راستی شانۆکە دەوەستێت و.. رووی لە بینەران دەکات)
ئیزرائیل: برسێتی.. برسێتی.. وا دیارە کەڕنیت.. برسێتی.
برسێتی (دێتە سەر شانۆ.. لەسەرسنگی نووسراوە ـ برسێتی ـ وەڵام

دەداتەوە..):
بەڵێ .. بەڵێ .. ئیزرائیل گیان ببوورە.. کەمی دوور بووم.. فەرمانکە.
ئیزرائیل: بڕۆ لە لای چەپی نەخۆشییەوە بوەستە.
برسێتی: بەڵێ بەڕێزم.. (دەچێت و.. لای چەپی نەخۆشییەوە دەوەستێت..)
ئیزرائیل: نەخوێنداواری.. هۆ نەخوێندەواری.
نەخوێندەواری (دێتە سەر شانۆ.. لەسەر سنگی نووسراوە — نەخوێندەواری — وەڵام دەداتەوە..):
بەڵێ بەڕێزم.. فەرمانکە.
ئیزرائیل: بڕۆ لە تەنیشتی برسێتییەوە بە جوانی بوەستە.
نەخوێندەواری: بەڵێ باشە.. (دەچێت.. لە لای برسێتییەوە دەوەستێت..)
ئیزرائل: گەندەڵی .. هۆ گەندەڵە.. ئەو بە وەڵام ناداتەوە.. (بە تووڕەییەوە) گەندەڵی .. گەندەڵە.
گەندەڵی (دێتە سەر شانۆ.. لەسەر سنگی نووسراوە — گەندەڵی — وەڵام دەداتەوە..): بەڵێ بەڕێزم.
ئیزرائیل: ئەوە کەڕیت.. گوێت لە هاوارم نەبوو؟
گەندەڵی: ببوورە.. سەرقاڵی کارێک بووم و گوێم لێنەبوو.. فەرمانکە.
ئیزرائیل (ئاماژە بە لای چەپی شانۆکە دەکات..): بڕۆ لەوێوە بەستە.
گەندەڵی: بەڵێ فەرمانتە.. (دەچێت و لای چەپی شانۆکە دەوەستێت و.. رووی لە بینەران دەکات..)
ئیزرائیل: دووبەرەکی.. دووبەرەکی.. کورە دەبەرکی.
دووبەرەکی (دێتە سەر شانۆ.. لەسەر سنگی نووسراوە — دووبەرکی — وەڵام دەداتەوە): بەڵێ بەڕێزم.
ئیزرائیل: بڕۆ لە لای چەپی گەندەڵییەوە بوەستە.. رووت لە خەڵکییەکە بکە.
دووبەرەکی: بەڵی بەڕێزم فەرمانتە.. (دەچێت و.. لای چەپی گەندەڵییەوە دەوەستێت..)
ئیزرائیل: داعش.. داعش.. داعش.. وادیارە لە تونێلێکدا خۆی حەشار داوە.. داعش .. داعش.
داعش (دێتە سەر شانۆ.. لەسەر سنگی نووسراوە — داعش — سەر و ریشێکی درێژ و هەیە.. کراس و کورتەکەکی دەستوور ئەفغانی و شەرواڵێکی خامی سپی و سەر و مێزەرێکی رەشی لەبەردایە. ئاڵایەکی رەش و .. شمشێرێکی خوێناوی بە دەستەوەیە.. لە شێوەی پشتێنێکی خۆکوژی لە پشتیدایە.. وەڵامی ئیزرائیل دەداتەوە..): اللە اکبر..

اللە اکبر.. ئیزرائیل.. بە چی بانگت کردم.

ئیزراعیل: بەڵێ.. بە جوانی و ڕێکی لە لای چەپی دووبەرەکییەوە بوەستە.

داعش: باشە بەڕێزم..(دەڕوات و لە تەنیشت دووبەرەکییەوە رادەوەستێت.. سەیری لای کچ و ئافرەتەکانی ناو هۆڵەکە دەکات و.. چاویان هەڵدەتەکێنێ و دەست بە ریشەکەیدا دەهێنێت..) جوانن.

ئیزرائیل: نیشتمانفرۆش. نیشمان فرۆش .. وادیارە خەریکی پارەوەرگرتنە.

نیشمان فرۆش: ببوورە بەڕێزم.. ئەوە خەریکی فرۆشتنی پارچەیەکی تری نیشتمان بووم.. نەمویست لەکیسم بچێت بە قست فرۆشتم.

ئیزرائیل: بەڵێ لە تەنیشتی داعشی هاوڕێتەوە بوەستە. رووت لە خەڵکی نیشتمان فرۆشراو بکە.

نیشتمان فرۆش: جەنابی ئیزرائیل.. ببوورە.. من ناوێرم روویان لێکەم..!

ئیزرائیل: تۆ هەمیشە ترسنۆک بێغیرەت بوویتە.

(هەموو خەڵکی بینەرانی ناو هۆڵەکە هەڵدەسنە پێوە و.. هەموویان.. چەمەڵە لە نیشتمان فرۆش دەنێن.. سێ جار، تفوو.. تفوو.. تفووو.. هەی ناباکی کوڕی ناپاک.. گەورەترین بەشی کوردستان فرۆشت.. تفوو.. تفوو.. تفووو)

ئیزرائیل (لە بەردەم مەرگدا دەچەمێتەوە..): فەرموو گەورەم.. فەرمان کە.

مەرگ: دەستوپێوەندە دڵسۆزەکانم.. دەزانن بۆچی بانگم کردوون.

هەموویان: نەخێر گەورەمان نازانین بۆچی بانگت کردووین.

مەرگ: گوێم لێبگرن.. دەزانم هەمووتان دڵسۆزمن و خزمەتتان کردووم.. بۆ ئەوە بانگم کردوون

دەمەوێت تاجە زێڕینەکەم پێشکەشی ئەوەتانی بکەم، کە لە هەمووتان زیاتر خزمەتی کردووم..

ئێستا هەر یەکەتان چ خزمەتێکتان کردووم بۆمی باس بکەن.. تا بزانم کێتان شایەنی تاجەکەمن..؟

ئیزرائیل: با لە نەخۆشییەوە دەست پێبکەین.. نەخۆشی بە گەورەمانی بگێڕەوە کە چیت کردووە.

نەخۆشی: گەورەم مەرگ.. من دەرد و پەتایەکی زۆرم بڵاوکردۆتەوە.. سوپایەکی گەورە و چالاکی ڤایرۆس و بەکتریام هەیە.. سوودیشم لە بێدەرمانی و بێ پارەیی خەڵکی ئەم وڵاتە و لە بارودۆخی ئەمڕۆیان وەرگرتووە.. ژمارەی پزیشکەکان و پەرستیارەکان و نەخۆشخانەکان

کەمن و لەهەقم نایەن. لەم ماوەیەدا خەڵکییەکی زۆرم بە پەتای کوشندە کوشتوون.. کەواتە من خزمەتێکی زۆرم کردووی.. بۆیە خۆم بە شایەنی وەرگرتنی تاجە زێڕینەکەی بەڕێزتان دەزانم.
برسێتی (روو لە نەخۆشی دەکات و بە تەڵفیسییەوە پێیدەڵێ): رەنگ زەردەوەبوو.. فشەی زل مەکە.
بڕۆ شاری کەس نەتناسێ... خۆت هەڵکێشە پڕ بە کراسێ.
نەخۆشی (وەڵامی برسێتی دەداتەوە): ئەی سیسەڵەی وشکەوەبوو.. ئەوە لەوچە لەوچی چیتە.. خۆ جەنا بیشت سەری شاتان نەپەڕاندووە.. چیتان لەمن زیاتر کردووە؟
ئیزرائیل (بە توووڕەییەوە): بێدەنگ بن.. کاتی ئەم مشتومڕە نییە.. بێرێزی بە یەکتری مەکەن.. دەبێ بزانن کە لە بەردەم کێدا قسەدەکەن.. دەی برسێتی تۆ باسی خۆتمان بۆ بکە.. کە چیتان کردووە.

برسێتی (روو لەمەرگ دەکات): گەورەم.. من نەبوونی و هەژاری و بێکاری و بێ مووچەیی و گرانیم خستۆتە نێو زۆربەی خەڵکی ئەم وڵاتەوە.. خێزانێکی زۆرم برسی و توینی کردوون.. رەش و رووتن، نان نییە کە بیخۆن، دەسەڵاتدارانی تێریش، بێباکن و یارمەتیم دەدەن، چونکە ئەوانیش زۆریان پێخۆشە کە خەڵکی برسی و نەبوون بن، تا دوایان بکەون.. ژمارەیەکی زۆری منداانیش ل□ بەر نەبوونی و دەستکورتی و وازیان لە قوتابخانە و لە خوێندن هێناون.. کەواتە تاجەکەت شایەنی منە.
گەندەڵی: برسێتی نابی هەر باسی خۆت بکەیت.. بۆ وادەزانی ئێمە خەریکی پیاز پاکردن بووینە.
برسێتی (برسێتی بە توووڕەییەوە وەڵامی گەندەڵی دەداتەوە): ئەری گەندەڵی بۆگەن و قێزەوەن من کەی ناوی تۆم هێناوە.. تۆ خۆت لەهەموو شتێک هەڵدەقورتێنی و.. بوویتە بە کەوگیری نیو هەموو مەنجەڵێک.. حاڵت جوانە.. بڕۆ بەر ئاوێنە و لە خۆت بڕوانە.
گەندەڵی (سەیرێکی برسێتی کرد): دەمدرێژی مەکە.. لە بەردەم گەورەم نەبوایە.. تەمێم دەکردی.
ئیزرائیل: ئەم ژاکە ژاکەتان لە چییە.. بێدەنگبن.. سوکایەتی بە یەکتری مەکەن.. دەی گەندەڵی نۆرەی تۆیە کە باسی کارەکانت بکەیت.
گەندەڵی (روو لە مەرگ دەکات): گەورەم، بۆ کەس هەیە من نەناسێت..؟ من گەندەڵێم.. لە هەموو شوێنێکدا قوت دەبمەوە.. کارەکانم هێندە زۆرن لە ژمارە نایەن.. بۆ نموونە: بەرتیل و دیاری وەرگرتن ..دەم چەورکردن.. پێشێلکردنی یاسا.. دزینی سامانی

خەڵکی.. خزم خزمێنە.. حزب حزبێنە.. خۆ خۆیی و قورخکردن.. خۆپەرستی. جیاوازی و نادادپەروەری.. ڕۆتین و ڕانەپەڕاندنی کاری خەڵکی.. مامە حەمەیی و ماستاوکردن.. شان تەکاندنی گەورەکان.. واسیتە.. هەلپەرستی.. ئەمانە و گەلێ شتی تریش. ئەمانە کاری منن.. هەر لە من دەوەشێنەوە.. ئەگەرچی پرۆژەیەک بە ناوی (چاکسازی و دژەگەندەڵی) لە ئارادایە.. بۆ ڕووبەڕووبوونەوە و دژایەتی من.. بەڵام پێکەنینم پێی دێت.. چونکە ئەو پرۆژەیە هەر قسە و فیشاڵی دەسەڵاتداران.. درۆی ڕووتن.. بۆیە ترسم لێیان نییە و بە من ناوێرن.. شایانی باسیشە کەسی نەشیاوم خستۆتە شوێنی نەشیاوەوە.. ڕەجەبم کردووە بە سەرپاڵەیان.. گەورەم.. تاجە زێڕینەکەت شایستەی منە و.. بە منی ببەخشە.

ئیزرائیل: دووبەرەکی.. نۆرەی تۆیە باسی خۆتمان بۆ بکەیت.. چیت کردووە و چیت نەکردووە؟

دووبەرەکی: گەورەم.. خەڵکی هەموویان باش من دەناس.. کە من چ زیان و نەهامەتییەکم بەسەر خەڵکی هێناون.. ئاژاوەگێڕی.. ململانێ.. نەسازان و ڕێکنەکەوتن.. یەکنەگرتن.. بەربەرەکانی و تاوانبارکردنی یەکتری.. سووکایەتی و شەڕە قسەی و شەڕە جوێنی ڕاگەیاندن و میدیاکان.. ڕق و کینە و دوژمنایەتی.. خۆپەرستی و بەرژەوەندی پەرستی.. نەک کوردایەتی و کوردستان پەروەری. گەورەم، من برا و برا.. خوشک و خوشکم کردوون بە دوژمنی یەکتری.. دروشمی من (پەرتکە و زاڵبە)یە.. تا ئێستا یەکێتی و یەکڕیزی و یەکدەنگی و یەک هەڵوەستی لە ناو خەڵکیدا نییە و تەنیا دروشمی بریقەدار و قسەی ڕووتن.. ئەویان دەڵێ سیر و ئەوەی تریان دەڵێ پیاز.. من منم و تۆ تۆییە.. باڵ باڵێنەیە.. ڕق ڕقێنەیە.. وام لێیان کردووە کە ئاگایان لە داگیرکەران و لە دوژمنەکانیان نەماوە.. هەر کاکە و خۆی بە قارەمان دەزانێت.. کردوومە بە وڵاتێکی فرە کوێخا و بێسەرە و بەرە.. دەم ڕووتی هیچ لەبارم زۆرکردووە.. کەسی وەکو من شایەنی وەرگرتنی تاجەکەت نییە.

داعش: اللە اکبر.. اللە اکبر.. (شمشێرەکەی بە لای ملی دووبەرەکییەوە دەبات..).. لەسەری مەڕێ.

دووبەرەکی: ئەم دەعبا قێزەوەنە نامەیە کەیە..؟! وا پێدەچێت کە تۆ خەڵکی تاریکستان بیت.. ئەی ئەوە چییە لەپشتت بەستووە..؟ دەستەکانت بە خوێنەوەن.. لە تەنوورخاندا دەژیت..؟!

ئیزرائیل: دەی داعشی نوکەر و دەستوپێوەندی تازە.. لە ئەمڕۆدا لە جیهاندا، باس لە تاوانە بێوێنەکانی تۆ دەگێڕن.. ئەوەی تۆ دەیکەیت شەیتانیش ڕێی پێ نابات.. هەموو سنوورێکت بەزاندووە..

خۆت بەمانی بگەڕێوە کە چیت کردووە.. ئەگەرچی کردەوەکانت روون و ئاشکران.
داعش: اللە اکبر.. اللە اکبر.. من داعشم.. بەڵام من نەکەرەکی تازەی ئیسلام نیم.. ئەمە زیاتر لە (١٤٠٠) ساڵە ئەم کار و پیشەمان بووە.. لە باوباپیرانمانەوە بەمان ماوەتەوە..ئەمە ئەمەشی لەگەڵەدا بێت هەر نەکەر و بەکرێگیراو بوونە.. ئێمە دڵسۆزترین خزمەتکاری مەرگین.. ئەوەی ئێمە کردوومانە.. لە هیچ سەردەمێکدا نەکراوە.. ئێمە دەکوژین و دەبڕین و دەسووتێنین و کاول دەکەین. دەست لە منداڵی ناو لانک و لە پیر و پەککەوتە و ژنیش ناپارێزین.. دەیان کوژین یا زیندە بە چاڵیان دەکەین.. تاڵان و دزی و ئابڕووبردنی ئافرەت و پەلاماردانی کچی نۆ ساڵانیش لای ئێمە حەڵاڵن.. ویژدان، بەزەیی، ڕەوشت، مرۆڤایەتی، قورئان، حەدیس، شەریعەت ئەمانە لە فەرهەنگی ئێمەدا نین.. تەنها بە پەردەپۆشیش ئاڵای (لا الە الا اللە) مان بەرزکردۆتەوە.. یاسا و ڕەساش بە لامانەوە قسەی بێ مانانن.. ئێمە دەژمنێکی زۆر سەرسەختمان هەیە.. هەرچەند دەکەین دەرەقەتیان نایەین.
مەرگ: کێن ئەو دوژمنە سەرسەختانەتان؟
داعش: گەورەم ناویان پێشمەرگەیە.. بەڵێ تەنها لە (پێشمەرگەیە) دەترسین.. تەنگیان پێهەڵچنیوین .. ناتوانین رووبەرووی هێڕشەکانیان ببینەوە.. تەنانەت لە نێو تونێلەکانیشدا بین دەمان دەزنەوە.. بە دەستی خۆمان نییە کە ناوی پێشمەرگە دێت لە ترسان لەرزمان لێدێت و میز بە خۆماندا دەکەین.. کونە مشکمان لێدەبێت بە قەیسەری.. دەشزانن کە گەلێ کاری خۆکوژیمان لە شار وشارۆچکەکاندا ئەنجام دان.. گرنگیش نییە بە لامانەوە کە دەکوژرێن.. گرنگ بەلامانەوە کوشتن و خوێنڕشت و وێرانکردنە.. شایەنی باسیشە ئەم رەفتار و کردەوە جوانانەمان.. بەشێکی نەمرن لە کولتوورێکی رەسەنمان، کە لە باوباپیرانمانەوە و بەمان ماونەتەوە.
جەنابی مەرگ.. من لە هەموو کەسێ زیاتر خزمەتم کردووی.. تاجە زێڕینەکەت شایەنی منە.
نیشتمان فرۆش: بێدەنگ بە داعش. وا دیارە لە بەرچاوت نییە کە چەند یارمەتیم داون.. کەم نەوت و گاز و شتی ترم پێفرۆشتن..؟
ئیزرائیل: کاتی باسکردن و هەڵماڵینی هاوکارییە نهێنییەکانی نێوانتان نییە.. دەی نیشتمان فرۆش تۆ چیت کردووە بەمانی بگێڕەوە.
نیشتمان فرۆش: ئەوە منم کە خۆڵم لە چاوی ئەم میللەتە کرد.. منم بووم بە کڵاو سووری پیش لەشکری داگیرکەر.. من بە دەیان پێشمەرگەم بە کوشتدا.. و بە هەزارن خێزانم بە گورگان خوارد

دا.. منم بە هەرزان و بە پارە و بەبێ پارە رووبەرێکی زۆری نیشتمانم فرۆشت.. بەڵام نیشتمان ک□کان فێڵیان لێکردم.. نە پارەیان پێدام.. نە سوپاسیشیان کردم.. سەرەڕای ئەوەش بە چاوێکی سسوکیشەوە لێم دەڕوانن.

مەرگ: بەڵێ راست دەکەی.. ئەوەی تۆ کردووتە کەس نەیکردووە.. تاجەکەم بە تۆ دەبەخشم.. وەرە پێشەوە با بیخەمە سەرت.

(نیشتمان فرۆش لە مەرگ نزیک دەبێتەوە.. بۆ ئەوەی مەرگ تاجەکە زێڕینەکەی خۆی لەسەری بکات.. بەڵام پێش ئەوەی کە تاجەکە بنێتە سەر نیشتمان فرۆش.. هەموو ئەو بینەرانەی کە لەناو هۆڵەکەدا هەڵدەسنە سەر پێوە و روویان لە نیشتمان فرۆش کرد)

جەماوەر و ئەو چوار پێشمەرگەیە: تفوو.. تفوو.. تفووو.. نەفرەت.. نەفرەت.. نەفرەتان لێبێت.

کچ□ پێشمەرگەیەک لە چوار پێشمەرگەکەی ناو هۆڵەکە: ئەی نیشتمان فرۆشی ناپاک.. بەکرێگیراو.. خۆفرۆش.. روووڕەش.. نۆکەری قێزەوەن.. سەرشۆڕ.. کلکشۆڕ.. سووک و رسوا.. لە پاڵ هەچ لایەنێکدا بیت و خۆت و هاوڕێیانی ناپاکت دەربازبوونتان نییە.. ئەم ڕۆ رۆژی ئەوەیە کە سزای ناپاکیتان وەربگرن.. رسوابکرێن.. ببن بە پەند بۆ هەموو کوردستان فرۆشێکی ناپاک.. رامەکەن وا هاتین.. وا هاتین..

(جەماوەری نێو هۆڵەکە و ئەو چوار پێشمەرگەیە بە چەکەوە هێڕش دەکەن بۆ ئەوەی کە بچنە سەر تەختەی شانۆکە و پەلاماری نیشتمان فرۆش و مەرگ و دەست وپێوەندەکانی تری بدەن.. بەڵام مەرگ تاجە زێڕینەکەی فرێدەداتە سەر شانۆکە و لەسەر کورسییەکەی دادەبەزێ)

نیشتمان فرۆش: گەورەم راپەڕین گەل دەستیپێکرد.. خێرا با راکەین.. با راکةین .. با خۆمان دەربازبکەین.. ئەمە ئەو رۆژەی کە تیادەچین.. راکەن.

(مەرگ و دەستوپێوەندەکانی زۆر بە خێرایی بۆ پشتەوەی شانۆکەوە رادەکەن .. لەچاو وندەبن.. پێشمەرگەکان و جەماوەریش دەچنە سەر شانۆکە..)

پێشمەرگەیکیان: بەڵێن بێت.. بەڵێن بێت.. واز لە خەبات و لە تێکوشان ناهێنین.. دەست لە چەک هەڵناگرین.. تا کوردستان لە داگیرکەران و لە خۆفرۆشان و لە نیشتمان فرۆشان رزگارنەکەین.

جەماوەر(پێکەوە، بە دەنگێکی قایم): بژی کورد.. بژی کوردستان.. بژی پێشمەرگەی قارەمان.

(کۆمەڵێک منداڵی کوڕ و کچ.. کە جلی کوردیان لە بەردایە.. دەچنە لای پێشەوەی سەر شانۆکە.. منداڵەکان و پێشمەرگەکان پێکەوە.. بە

دەنگێکی زوڵاڵ .. سروودی ـ ئەی کوردینە ـ دەڵێن)
ئەی کوردینە
هۆنراوەی: زێوەر

ئەی کوردینە ، ئەی مەردینە
با دەست لە ناو دەست کەین هەموو
بۆ بەرزێتی خاکی وەتەن
بۆ یەکێتی بچین هەموو کوردین هەموو
بێ کەس نییە دایکی وەتەن
ئێمە فیداکاری ئەوین
تا کورد لە عالەم دەرکەوێ
بۆ یەکێتی بچین هەموو کوردین هەموو
ئەجدادمان ش□□ری زەمان
حوڕبوون بە سەربەستی ژیان
باکمان نیی□ ئێمەش لە کەس
بۆ یەکێتی بچین هەموو کوردین هەموو

(کۆتایی)

(*) ئەم شانۆییە، بە دەستخەتی خۆم لە ساڵی (١٩٧٥) دا.. لە ژمارە (٢)ی گ□قاری (ئەستێرە) دا بڵاوم کردۆتەو□ ـ گ□قارێک بوو بۆ منداڵان ـ دەزگای رۆشنبیری کوردی لە بەغدا دەریدەکرد.. بەڵام دەسکاریم کرد و دەستوپێوەندەکانیشم زیاتر کردوون، تا لەگەڵ ئەم بارودۆخەی ئەمڕۆی کوردستاندا بگونجێت. ئەم ژمارەیەی گ□قاری ئەستێرە، رژێمی بەعس دەستی بە سەریدا گرت و رێیان نەدا کە بڵاوبکرێتەوە.. بە هۆی پێشەکییەکەی خوالێخۆشبوو دکتۆر (ئیحسان فوئاد) و چیرۆکێکی نووسەری شەهید (دڵشاد مەریوانی)ی کە بۆ منداڵان.. کە چیرۆکێکی توانجدار و مەبەستدارە.

(*) قەیناغ: لە لای ئاسنگەرەکان هەیە.. لە تەنەکە دروست دەکرێت.. لە کاتی دروێنەوەی جۆ و گەنمدا دروێنکەران لە پەنجەکانی دەستی چەپیان دەکەن، بە دەستی راستیشیان بە داس گەنم یا جۆیەکە دەبڕن، بۆ ئەوەش لە پەنجەیان دەکەن، تا داسەکە پەنجەکانیان نەبڕێت و سواڵەکانیشیان ـ قامکی دروێنەوەیان ـ گەورەتر بێت.. دەتوانرێت بە کارتۆنی سووریش دروست بکرێت تەنها بۆ نیشاندانی سامناکی مەرگە لەم شانۆیەدا.

رەزا شوان

نەرویـــــج: ۲۰۱۸